

*Web-dasturlash fani bo'yicha
elektron resurs uchun taqdimot
materiallari*

1-Ma'ruza. Web-dasturlash faniga
kirish.

Reja:

1. Kirish.

2. Web-sahifa, Web-sayt, Web-server;

3. Internet texnologiyasi haqida;

4. Web-texnologiya klassifikatsiyasi;

5. Razmetkali tillar: HTML, XML, XHTML, WML;

6. Ssenariyli tillar. "Klient-server" texnologiyasi;

7. Xulosa.

1. KIRISH.

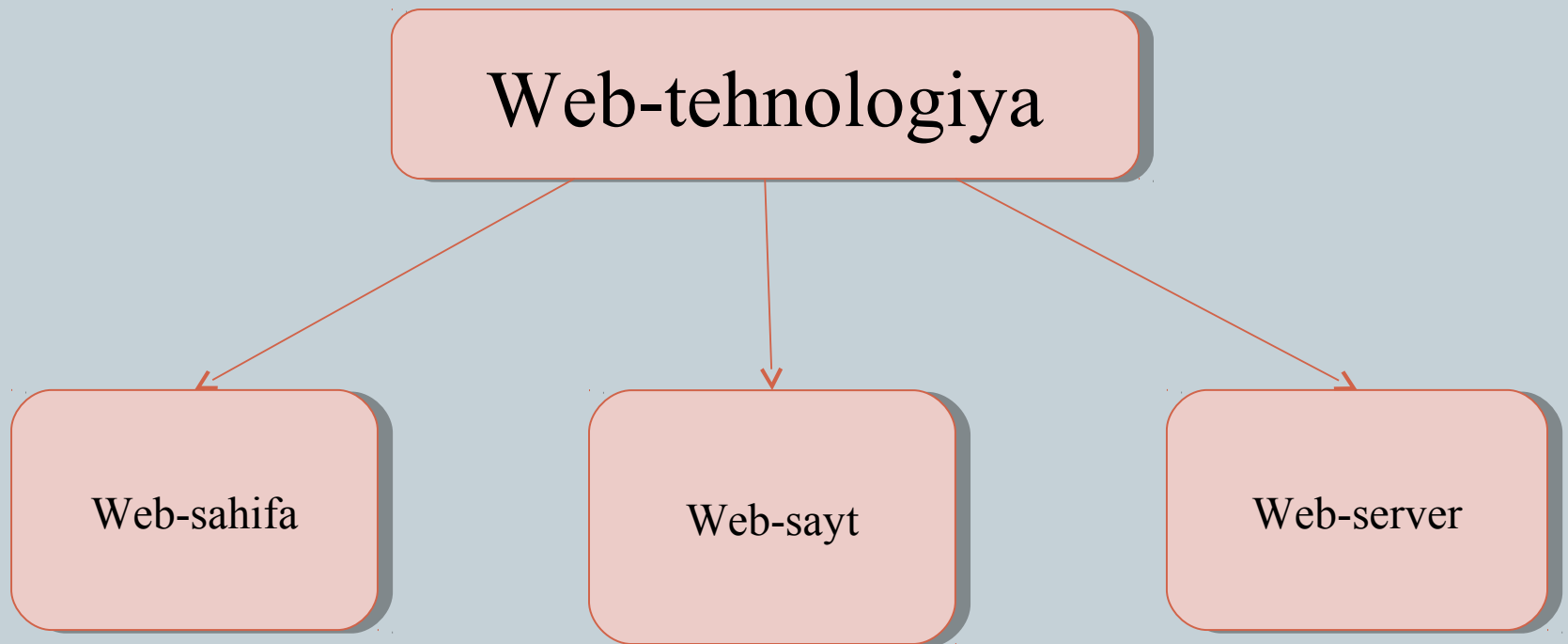
Bugungi kunda Internetning ommaviyligi haqida gapirish o'rinsiz. Internet hayotimizning bir bo'lagiga aylandi, biz uning xizmatlaridan har kuni foydalanishga odatlandik. Hozirda ixtiyoriy inson web-texnologiyalarning inson hayotining ta'lim, kommersiya, siyosat, ko'ngil ochar , ... bo'laklariga kirib borganligini tasavvur eta oladi va uning guvohi va foydalanuvchisiga aylanmoqda.

Internet turli xil insonlarni yagona maqsad bilan birlashishiga sabab bo'lmoqda. Hamma Internet tarmog'idan biror turdagi axborot olishga harakat qiladi. Shunday vaqtlar keladiki, hujjatni Internetda chop etish malakasi yozuv mashinasidan foydalanish kabi har bir, hatto o'rta ma'lumotga ega bo'lgan insonning qo'lidan keladi.

Mazkur qo'llanma web-hujjatlarni yaratish, ularni Internetda chop etish, web-hujjatni ko'rkamlashtirish, qiziqarli va o'ziga tortuvchi qilib yaratish, vaqti kelsa ma'lumotlarni yangilash kabi vazifalarni o'rgatishga mo'ljallangan.

Dastlabki web-sahifalar juda sodda tuzilishga ega bo'lib, ular matnni formatlash va giperko'rsatkichlardan tarkib topgan edi. Web texnologiyalar rivojlanishi natijasida Web sahifalar tarkibida Plug-in dasturlar joylashtirila boshlandi, natijada Web sahifalarga inter faol xususiyati berildi. Web texnologiyalarning rivojlanishining oxirgi natijalaridan biri bu skript tillaridir (Script Languages). Ularni ishlatishdan maqsad Web serverining ishini engillashtirish, xar-xil ishlar uchun Web serverini bezovta qilmasdan, bunday masalalarni foydalanuvchi kompyuterining o'zida yaratishdir. Web texnologiyasining oxirgi erishgan yutuqlaridan biri dinamik Web sahifalardir. Dinamik Web sahifalar CGI dasturlar bilan bevosita bog'liq bo'lib, CGI dasturlar serverda joylashgan va server imkoniyatlarini ishlatuvchi dasturlardir. Ular serverga kelgan so'rovlarni qayta ishlaydi va qayta ishlash natijasida yangi Web sahifa hosil bo'ladi.

2. Web-sahifa, Web-sayt, Web-server

Web-sahifa – o'zining unikal adresiga ega bo'lgan va maxsus ko'rish dasturi yordamida (brauzer) ko'riluvchi hujjatdir. Unga matn, grafika, ovoz, video yoki animatsiya ma'lumotlar birlashmasi - multimediyali hujjatlar, boshqa hujjatlarga gipermurojaatlar kirishi mumkin.

Web-sayt – bir qancha web-sahifalarning mantiqiy birlashmasi.

Web-server – tarmoqqa ulangan kompyuter yoki undagi dastur hisoblanib, umumiy resurslarni klientga taqdim etish yoki ularni boshqarish vazifalarini bajaradi. Internet tarmog'ini foydalanuvchilarga tarmoq resurslaridan erkin foydalanish imkoniyatini beradigan web-serverlarsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Bunday serverlarda Internetda taqdim etilgan axborotning katta qismi jamlangan.

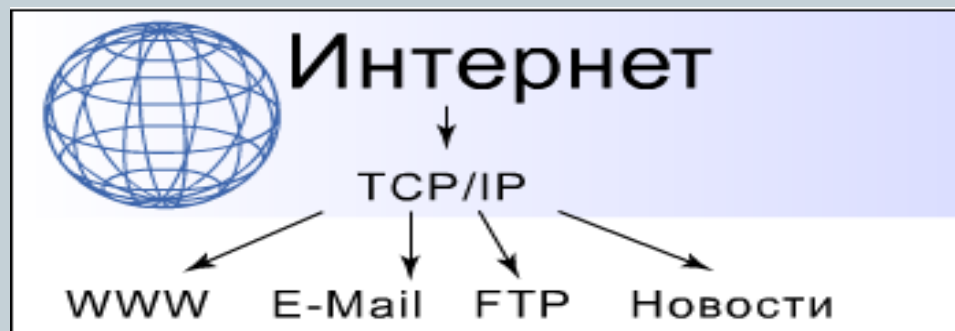
3. Internet texnologiyasi haqida

Internet tarmog'ining ishlash prinsipi TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol - ma'lumotlarni uzatish qaydnomasi/ Internet qaydnomasi) kompyuter tarmog'ida ma'lumotlarni uzatish qaydnomalari majmuining nomidir.

TCP (Transmission Control Protocol). Qabul qiluvchi va uzatuvchi kompyuterlarning mantiqiy bog'lanishga asoslangan ma'lumotlar uzatishini qo'llab - quvvatlovchi qaydnoma.

IP (Internet Protocol)- Ma'lumotlar uzatishni ta'minlaydi

Biz Internet tarmog'idagi Web-sahifalarni ko'rishimiz uchun WWW (World Wide Web) deb ataluvchi servisdan foydalanamiz.

World Wide Web (WWW, Butun dunyo o'rgimchak to'ri) – bu klient-server texnologiyasi asosida tashkil etilgan, keng tarqalgan Internet xizmatidir.

WWW (World Wide Web) – bu qanaqadir Internetdan ajratilgan ma'lum bir joy emas, kompyuter aloqa o'rnatadigan biror nima ham emas. Butunjahon o'rgimchak to'rini Internet doirasidagi xizmat deyish to'g'riroq. Web-serverlar deb ataluvchi ma'lum protokollardan, kompyuterlardan foydalanish orqali (chunki ular tarmoqqa ulangan va server dasturiy ta'minotiga ega) Internet xizmati yo'lga qo'yiladi.

Kompyuter web-server bo'lishi uchun Internetga ulangan va server dasturiy ta'minoti (DT) ga ega bo'lishi etarli. Bu DT bilan Windows, Mac OS, Unix kabi operatsion sistemalar ta'minlay oladi. Web-server har doim Internetda “o'tiradi” va talab qilingan tomonga kerakli informatsiyani jo'natadi.

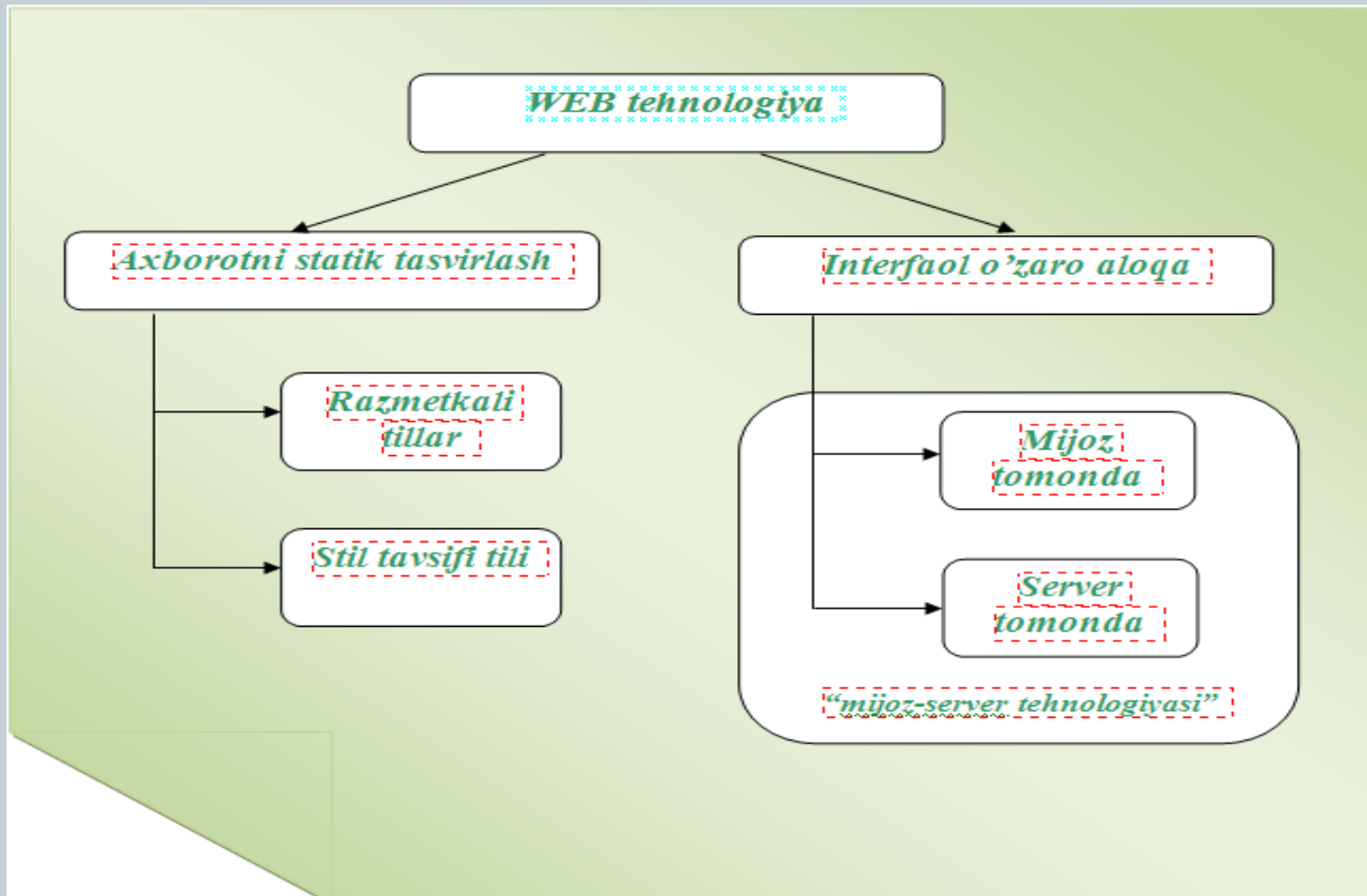
Webda hujjatlar bilan ishlash mumkin. Quyida ulardan ba'zi birlari bilan tanishib chiqamiz.

Belgisi:	Vazifasi:
b	avvalgi hujjatga qaytish;
o	hujjatning keyingi sahifasiga o'tish;
g	Ko'rsatilgan axborot manbaiga bevosita o'tish;
h	saxifani chiqarish (yordam berish yo'li bilan);
Ho	Boshlang'ich hujjatga qaytish;
I	Joriy hujjatda boshqa hujjatlarni murojaatlarini ko'rsatish;
m	Programmadan foydalanish xaqidagi ma'lumotlarni ekranga chiqarish

Webda hujjatlar bilan ishlash mumkin. Quyida ulardan ba'zi birlari bilan tanishib chiqamiz.

Belgisi:	Vazifasi:
n	Avvalgi hujjatdan keyingi murojaatga o'tish;
con	Hujjatga murojaat bilan o'tish;
quit	WWWdan chiqish;
V	Ko'rib chiqilgan hujjatlarning ro'yxatini chiqarish;
vcon	Ko'rsatilgan hujjatga qaytish;
return	Bir saxifa pastga o'tish;
t	Hujjatning keyingi saxifasiga qaytish;
u	Hujjat ichida bir saxifaga yuqori chiqish.

4. Web-texnologiya klassifikatsiyasi.

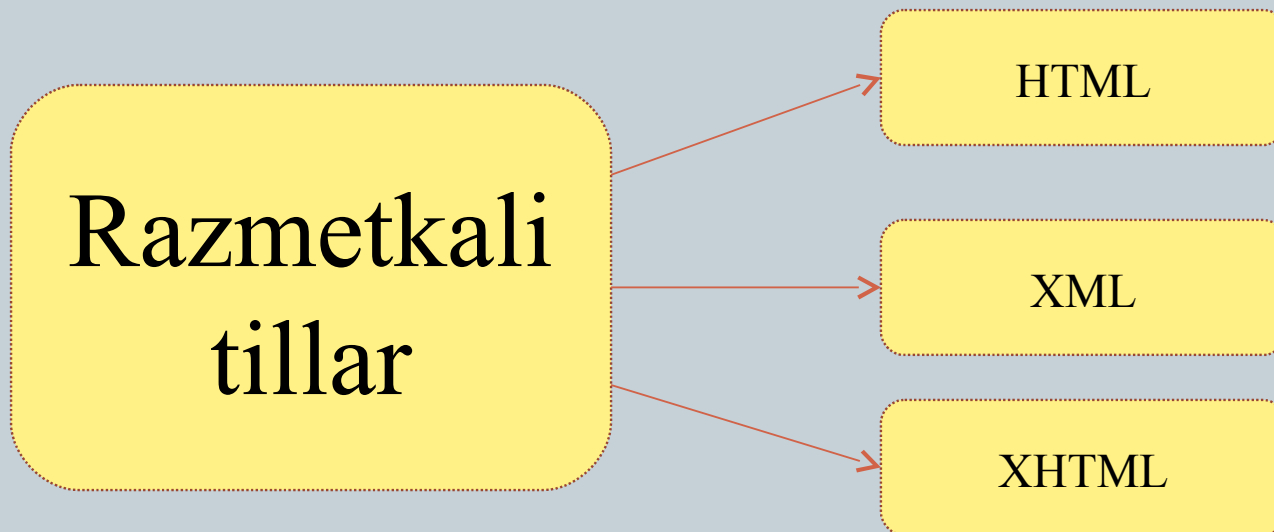

5. Razmetkali tillar: HTML, XML, XHTML, WML.

Web-texnologiyaning (Internet-texnologiya) Web-dizayn qismini o'rganishni razmetkali til tasnifi bilan boshlaymiz.

Maxsus til mavjud bo'lib, bu til yordamida matnlar, grafik ma'lumotlar Web-sahifa hujjatga joylashtiriladi va bu hujjatni barcha kompyuterda ko'rish imkoniyati mavjuddir. Bunday maxsus tillar razmetkali tillar deb ataladi

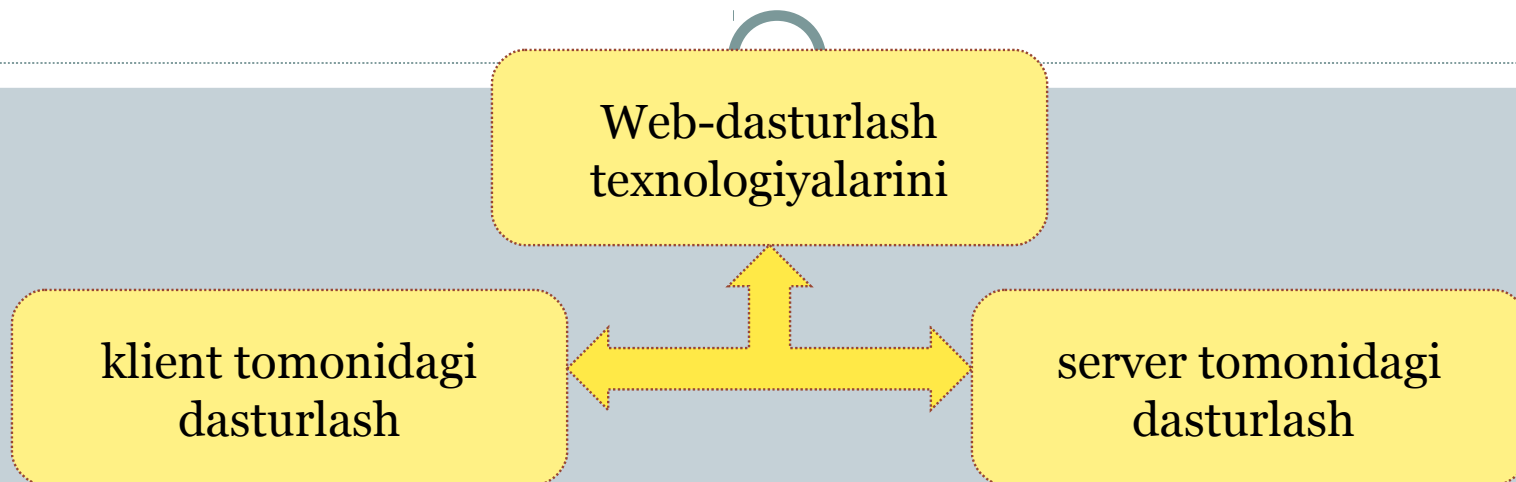

URL da qo'llaniladigan protokollar ro'yxati:

Protokol nomi	Protokol nimaga dostup berishi mumkinligi
http://	HTTP (veb) serverlariga
https://	Shifrlangan ba'zi bir HTTP (web) serverlarga
file://	Foydalanuvchi qattiq diskidagi fayllarga
ftp://	FTP server fayllariga
gopher://	Gopher menyu va fayllariga
news://	Usenet yangiliklar serverlari gruppasiga
news:	Aniq Usenet yangiliklar gruppasiga
mailto:	Aniq elektron pochta adresiga
telnet:	Telnet udalen serveriga

6. Ssenariyli tillar. "Klient-server" texnologiyasi

Klient tomonidagi ssenariylar foydalanuvchi tomonidan kiritilayotgan ma'lumotlarni to'g'riligini serverga murojaat qilmasdan tekshiradi. Ko'p hollarda bu ssenariylar JavaScript va VBScript tillarida yoziladi.

- ***Server tomonida bajarilishi kerak bo'lgan ssenariylar*** odatda sayt papkasining ichidagi maxsus papkaga joylashtiriladi. Foydalanuvchi so'roviga asosan server bu ssenariyni bajaradi. Bajarilgan ssenariy natijasi web-serverga uzatiladi va undan so'ng klientga uzatiladi. Server tomonidagi ssenariylarni tashkil etish uchun odatda Perl, ASP, PHP, JSP va SSI kabi til va texnologiyalardan foydalaniladi.

7. Xulosa

Bugungi kunda hayotimizning har bir sohasida internet texnologiyalaridan foydalanmoqdamiz. Internet turli xil insonlarni yagona maqsad bilan birlashishiga sabab bo'lmoqda. Internet texnologiyalarining muhim elementlaridan biri bo'lgan web- texnologiyalar ham taraqqiy etib boryapdi. Hozirda ixtiyoriy inson web- texnologiyalarning inson hayotining ta'lim, kommersiya, siyosat, ko'ngil ochar , ... bo'laklariga kirib borganligini tasavvur eta oladi va uning guvohi va foydalanuvchisiga aylanmoqda. Web-dasturlash fani asosida turli dasturlash tillari yordamida web-saytlar yaratish mumkin. Har bir dasturlash tilining o'ziga hos afzallik va kamchiliklari bor. Ushbu qo'llanmada ularni farqli tomonlarini ko'rib o'tdik.

Web sahifa Internet tarmoqlarida joylashgan fayllar to'plami bo'lib, ularni soni soat sayin ko'payib bormoqda. Bu fayllarda ma'lumotlarni turli xillarini: matn, grafik, tasvir, video, audio ma'lumotlarni uchratish mumkin. Bugungi kunda Web Internet resurslari ichida eng ommaviysi hisoblanadi. Chunki, avvaldan tayyorlangan Web sahifa orqali tegishli ma'lumotlarni to'ldirish foydalanuvchining qanchadan-qancha vaqtini tejash imkonini beradi. Shu bois matematika va informatika yo'nalishida tahsil oluvchi talabalarga Web texnologiyalarni alohida kurs sifatida o'qitila boshlandi.

Bu fanni o'zlashtirishga bo'lgan chuqur intilish kelajakda yaratilajak zamonaviy ahborot texnologiyalarini saviyasini ko'tarishi shubhasiz.

Nazorat savollari:

- Internet texnologiya deganda nimani tushunasiz?
- Qanday razmetkali tillarni bilasiz?
- Klient-server texnologiyani qanday tushunasiz?
- Internet tarmog'idagi Web-sahifalarni ko'rishimiz uchun qo'llaniladigan texnologiyalar?
- Web-texnologiya klassifikatsiyasi?
- Qanday teglar juft teglar deb ataladi?
- Ssenariy nima?
- Klient tomonida bajariluvchi ssenariylar nima yordamida bajariladi?
- Server tomonida bajariluvchi ssenariylar nima yordamida bajariladi?
- Gipersaloqalar nima?

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Universitet portali: Intuit.ru.
2. S.S.Qosimov. Axborot tehnologiyalari. Toshkent "Aloqachi" 2006.
3. Спейнауэр С., Куэрсиа В. Справочник Web-мастера. - К: "BNV", 1997. - 368 с.
4. Яргер Р., Риз Дж., Кинг Т. MySQL и mSQL. Базы данных для небольших предприятий и Интернета. - СПб: Символ-Плюс, 2000 - 560 с.
5. Хилайер С., Мизик Д. Программирование Active Server Pages. - М: "Русская редакция", 1999. - 296 с.
6. Xaitov F.N., Yusupov R.M., Botirov D.B., Sattarov A.R, Shukurov E.X.
Web tehnologiyalar. Jizzah. 2005.

Foydalanilgan manbalar:

1. Universitet portali: <http://www.Intuit.ru/>
2. <http://pda.coolreferat.com/>
3. <http://www.z-oleg.com/>
4. <http://www.i2r.ru/>
5. <http://www.google.ru/>

Rejaga
qaytish